

The Investigation in the vicinity of the Church of the Holy Trinity in Panevėžys

In 2020, an excavation, field evaluation, and field survey were conducted in Independence Square in Naujamiestis, the historic central part of the city of Panevėžys (Figs. 1, 2). Disturbed soil and first half of the 20th-century 30–155 cm thick cultural layers were identified in test pits 1, 3, 5, and 8–12; 15–94 cm thick cultural layers disturbed by digging in the late 19th – first half of the 20th century in test pits 2, 4, 6, 7, 13–16, 18, and 22 and trenches 1–3, and 5; and mediocre late 17th–19th-century 32–70 cm thick cultural layers containing 17th–19th-century finds in test pits 17, 19, and 20. 5 inhumation burials were excavated in test pit 21 beside the entrance to Vilniaus Street. Trench 4 revealed a 19th–20th-century, 35–54 cm thick cultural layer and foundation fragments, which can be connected with buildings that existed in the 19th – first half of the 20th century. Trench 6 contained a rich 19th – early 20th-century, 65–115 cm thick cultural layer, a fragment of a demolished foundation, and the ruins of a masonry building (Fig. 3). A burial was exposed and excavated in the N part of trench 6. A mediocre 17th–19th-century cultural layer up to 60 cm thick was identified in the surveyed areas.

During the excavation, 3 trenches totalling 218 m² were excavated in the NE part of Independence Square, revealing 102 burials. Based on the anthropological investigation data, many child and subadult burials were identified. Isolated bones from disturbed burials were also found. It was determined that the individuals had been interred more densely on the E side in trench 1, 5 rows of burials in several horizons being identified (Figs. 4, 5). In trench 2 the individuals had been interred the most densely

towards the NW, 3 rows of burials being identified and no burials being recorded in the middle of the trench (Fig. 7). In trench 3 the individuals had been interred more sparsely. In most of the graves, the individuals, supine with extended arms, had been buried in coffins (Fig. 8). The position of the arms was not identified in every burial. Mostly they followed a SW–NE or W–E orientation with the head placed closer to the W. In 11 burials an E–W direction was identified with the head to the E. A 17th–19th-century, 97 cm thick cultural layer disturbed by digging was identified in trench 1. A fragment of a first half of the 19th-century stone foundation, which may be connected with the site of the cemetery chapel, was unearthed on the S side of trench 1. A 17th–19th-century, 63–153 cm thick cultural layer disturbed by digging was identified in trenches 2 and 3. 17 burials were recorded with grave goods: coins, crosses, medallions, bead necklaces, clothing buttons, clothing elements, a ring brooch, and a coffin handle (Figs. 6, 9, 10). Based on the discovered religious grave goods and artefacts, it is possible to state that the excavated part of the cemetery was used in the 17th – early 19th centuries.

Tauras Poška

Lyduokių Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia

2020 m. atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai Lyduokių Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios statinių komplekso (UK 41797) teritorijoje (Ukmergės r., Lyduokių sen.). Bažnyčia Lyduokiuose pastatyta 1623 m. dvarininko Henriko Padlevskio iniciatyva. Po 1782 m. pristatytas priebažnytis. 1884 m. bažnyčia rekonstruota – Lyduokių dvaro savininko, karo inžinieriaus

Henriko Voinickio ir parapijos lėšomis ji padidinta, pristatyti 2 bokštai pagal Peterburgo architekto Leontijaus Benua projektą. Per II Pasaulinį karą bažnyčia smarkiai nukentėjo, pokariu pastatas suremontuotas, atstatyti bažnyčios bokštai. Iki šiol bažnyčios šventoriuje, Š jo pusėje, yra išlikę XIX a. pabaigos – XX a. pradžios palaidojimų antkapiai. Vėliausias datuotas palaidojimas yra 1916 m. Iki 2020 m. bažnyčios aplinkoje archeologiniai tyrinėjimai nevykdyti.

2020 m. tyrimų metu iškasti 5 šūrfai (bendras tyrimų plotas 15 m²). Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad bažnyčios aplinkoje, prie pamatų (tyrinėtose vietose) kultūrinio sluoksnio storis siekia 1,4–2,2 m. Viršutiniuose sluoksniuose iki 1–1,1 m gylio aptikta pavienių žmonių kaulų iš suardytų palaidojimų. Kapų vietų nefiksuota. Nuo 1,1 m gylio šurfluose 1–2, 4 rasta apardytų palaidojimų. Iš viso rasti 6 kapai. Nustatyta, kad bažnyčios aplinkoje (šventoriuje) buvusiose kapinėse galėjo būti laidojama nuo XVII a. I pusės. Visi fiksuoti palaidojimai (kapai 1–6) apardyti vykdant Lyduokių Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios pastato rekonstrukcijos darbus XIX a. pabaigoje (1884 m.), pristatant bažnyčios Š ir P navas (1 pav.). Šie palaidojimai (kapai 1–4, 6) datuojami laikotarpiu nuo XVII a. I pusės iki XIX a. pabaigos. Kapas 5 (šurfas 3) datuojamas XVII a. II puse, jame aptiktas Jono Kazimiero (1648–1668) šilingas. Dar vienas Jono Kazimiero šilingas ir Kristinos (1632–1654) Rygos šilingas rastas šurfe 5, suardytuose sluoksniuose.

Pažymėtina, kad atkasus bažnyčios Š navos pamatus (šūrfai 1–2), juose fiksuota į pamatų mūrą patekusių žmonių kaulų iš suardytų palaidojimų fragmentų. Bažnyčios Š pusėje nuo 1,85 iki 2,1–2,2 m gylio pasiektas apatinis molingo žvyro sluoksnis su smulkiomis plytų ir čerpių nuolaužomis gali būti sietinas su pirmosios

1 pav. Kapas 1 šurfe 1. T. Poškos nuotr.

Fig. 1. Burial 1 in test pit 1.

bažnyčios statybos laikotarpiu, t. y. XVII a. I puse. Jis greičiausiai susidarė formuojant žemės paviršių statybos darbams, tačiau jame neaptikta archeologinių radinių, todėl tiksliai datuoti šio sluoksnio nebuvo galimybių.

The Church of St Michael the Archangel in Lyduokiai

In 2020, a field evaluation and survey were conducted on the grounds of the building complex of the Church of St Michael the Archangel in Lyduokiai (Ukmergė District, East Lithuania). It was determined that the cultural layer in the vicinity of the church was 1.4–2.2 m thick. The sites of surviving disturbed burials, 6 being identified, were discovered from a depth of 1.1 m. It was determined that burials could have been made from the first half of the 17th century in the cemetery that existed in the vicinity of the church (in the churchyard). All of the recor-

ded burials (burials 1–6) had been disturbed during the reconstruction work on the church in the late 19th century (1884) and the construction of the church's N and S aisles. All 6 burials date to the first half of the 17th – late 19th centuries, burial 5 dating to the second half of the 17th century (based in the John II Casimir shilling discovered in the burial).

Simonas Sprindys

Šiaulių katedra

2020–2021 m. vyko Šiaulių katedros (Aušros takas 1) rekonstrukcija. Dalis darbų buvo susiję su grunto judinimu, o iš istorinių duomenų žinoma apie šventoriuje esančius žmonių palaidojimus, todėl pirmiausia inicijuoti žvalgomieji tyrimai.

Manoma, kad dabartinė mūrinė bažnyčia pradėta statyti apie 1617 m. ir užbaigta 1626 m. Tačiau naujesni tyrimai rodo, kad statybos galėjo būti baigtos ir vėliau. Mat istoriniai šaltiniai liudija, kad Žemaičių vyskupas Jurgis Tiškevičius bažnyčią konsekrovo tik 1634 m. spalio 8 d. Iki atsirandant dabartinei mūrinei bažnyčiai, šalia stovėjo 1445 m. pastatyta nedidelė veikiausiai liaudiškų formų medinė bažnytelė. Remiantis istoriniais duomenimis, statant mūrinę bažnyčią, medinis pastatas tebestovėjo ir buvo nugriautas užbaigus naujosios bažnyčios statybos darbus. Netrukus naująją bažnyčią ištiko nelaimės. Ji niokota XVII a. karų su švedais ir rusais metu, vėliau per I bei II Pasaulinius karus. Katedra remonuota 1749, 1786, 1794–1799 m., po 1880 m. gaisro, rekonstruota 1911–1912, 1924 m. 1944 m. liepos 27 d. atsitraukiančios vokiečių kariuomenės specialieji daliniai Šiaulius padegė. Suliepsnojo ir Šv. Petro ir Povilo bažnyčia bei šalia buvę kurijų pastatai. 1951–1956 m. vyko rekonstrukcijos

darbai, kurių metu pakeistos ne tik interjero detalės bei stogas, bet ir tvarkytas šventoriaus paviršius.

Istorikas Virginijus Jocyš rašo prie katedros buvus pirmąsias Šiaulių kapines, tačiau nenurodo informacijos šaltinio: „Pačios pirmosios kapinės buvo prie Šv. Petro ir Povilo bažnyčios ir aplink ją. Ten buvo laidojami pavieniai mirusieji dar iki XIX a. vidurio“ (Jocyš V., Šiaulių miesto senųjų kapinių istoriniai tyrimai, Vilnius, 1995, Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešoji biblioteka). Šį faktą patvirtina ir archeologinių tyrimų duomenys.

Apibendrinant istorinius duomenis, galima teigti, jog aplinkui 1445 m. Šiauliuose pastatyta medinę bažnyčią, dabartinio šventoriaus teritorijoje buvo pirmosios katalikiškos kapinės. Mūrinė bažnyčia (dabartinė katedra) pastatyta ant XV a. II pusės – XVII a. pradžios kapų.

Katedros šventorius ar artimiausia jo aplinka tyrinėta kelis kartus, tačiau neišsamiai. 1997 m. A. Šapaitė ištyrė šurfą už šventoriaus tvoros, netoli jos. Aptikti 2 nesuardyti kapai, datuoti XVI–XVII a., taip pat fiksuoti XVI–XVIII a. kultūriniai sluoksniai (*ATL 1996 ir 1997 metais*, 1998, p. 414–417). Archeologė tyrimus vykdė ir 1999 m. Ištyrus 2 šurfus, 1,25 m gylyje aptiktas nejudintas kapas (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 468–471). Visi kiti archeologiniai tyrimai Šiaulių katedros šventoriuje buvo žvalgymai ir daugiau duomenų apie kultūrinius sluoksnius ar palaidojimus nesuteikė. 2010 m. šventoriuje vykdyti ir neinvaziniai žvalgymai georadaru, kuriuos atliko Mantas Budraitis, tačiau išvalgius 0,45 ha plotą, aiškias užlaidojimo plano nepastebėta.

2020 m. vykdytų žvalgymų metu ištirtos 8 skirtingo dydžio perkastos, sudariusios bendrą 89 m² plotą. Taip pat žvalgytas apie 2222 m² plotas, keičiant paviršiaus dangas ir nukasant gruntą iki 50 cm gylio. Žvalgomųjų tyrimų metu